

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a preprint version which may differ from the publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/206996>

Please be advised that this information was generated on 2019-09-17 and may be subject to change.

Europees Hof voor de Rechten van de Mens (GK)

29 mei 2019, nr. 15172/13, ECLI:CE:ECHR:2019:0529JUD001517213

Nußberger (President), Sicilianos, Spano, Yudkivska, Jäderblom, Vučinić, Pinto de Albuquerque, Møse, Wojtyczek, Gričco, Dedov, Motoc, O’Leary, Mits, Mourou-Vikström, Poláčková, Hüseyinov)

Noot dr. L.R. Glas

Tenuitvoerlegging van uitspraken. Inbreukprocedure. Recht op een eerlijk proces. Recht op vrijheid en veiligheid. Voorarrest. Invrijheidstelling. Comité van Ministers. Restitutio in integrum. Goede trouw.

[EVRM art. 46 lid 4, 5, 18]

Op 22 mei 2014 heeft het Hof vastgesteld dat de strafvervolgning en voorlopige hechtenis van Mammadov in strijd waren met art. 5 en art. 18 EVRM (İlgar Mammadov t. Azerbeidzjan (nr. 1), EHRM 22 mei 2014, nr. 15172/13, ECLI:CE:ECHR:2014:0522JUD001517213, «EHRC» 2014/174). Daarop heeft het Comité van Ministers het toezicht op de tenuitvoerlegging van deze uitspraak ter hand genomen. Daarbij heeft het geconcludeerd dat de enige redelijke maatregel om in dit geval de uitspraak ten uitvoer te leggen, zou zijn gelegen in het zonder enige vertraging vrijlaten van Mammadov. Intussen was in Azerbeidzjan echter de procedure tegen Mammadov voortgezet, waarbij de Hoge Raad de behandeling van de zaak sine die had uitgesteld. Na diverse aanmaningen en interimresoluties van het Comité van Ministers om Azerbeidzjan ertoe te prikkelen om Mammadov vrij te laten, namen de ministers op 5 december 2017 een interimresolutie aan met het doel om de procedure van art. 46 lid 4 EVRM in gang te zetten (de inbreukprocedure). In 2018 werden niettemin op nationaal niveau nieuwe stappen genomen. Het bevoegde hof van beroep van Shaki had besloten om Mammadov alsnog in vrijheid te stellen, zij het voorwaardelijk. Op 28 maart 2019 casseerde de Hoge Raad van Azerbeidzjan deze uitspraak gedeeltelijk en werden de opgelegde gevangenisstraffen verkort; daardoor kon worden aangenomen dat hij deze straffen volledig had uitgezeten. Mammadov werd daarop onvoorwaardelijk in vrijheid gesteld.

Het Hof vraagt zich om te beginnen af of deze laatste maatregelen in Azerbeidzjan tot gevolg moeten hebben dat het het verzoek van het Comité van Ministers niet kan behandelen. Het oordeelt dat het een eigen bevoegdheid van het Comité van Ministers is om het Hof te verzoeken om op grond van art. 46 lid 4 EVRM een tekortkoming in de tenuitvoerlegging vast te stellen. Weliswaar is niet ondenkbaar dat het verzoek weer kan worden ingetrokken, maar dat is hier niet gebeurd. Het Hof is dan ook bevoegd om de kwestie te beoordelen.

In het licht van de ontstaansgeschiedenis en rationale van de inbreukprocedure merkt het Hof op dat het primaire doel ervan is om de efficiency van het monitoringsysteem te bewaken en ervoor te zorgen dat het tenuitvoerleggingsproces wordt verbeterd en bespoedigd; dat is nodig om het gezag en de geloofwaardigheid van het Verdragssysteem te bewaken. In het licht van de taakverdeling tussen het Comité van Ministers en zichzelf merkt het Hof verder op dat het aan het Comité van Ministers is om te bepalen welke maatregelen op nationaal niveau moeten worden getroffen om een zaak ten uitvoer te leggen en of dat daadwerkelijk is gebeurd. Niettemin kan het Hof in de nalevingsprocedure van art. 46 lid 4 EVRM een eigen beoordeling uitvoeren van wat er op nationaal niveau is gebeurd, mede in het licht van de bevindingen van het Comité van Ministers. Daarbij moet het als ijkpunt voor de vraag of de naleving voldoende is, kijken naar het moment waarop het Comité van Ministers de procedure van art. 46 lid 4 heeft opgestart.

Om deze beoordeling te kunnen uitvoeren, moet het Hof ook vaststellen wat het ijkpunt van zijn beoordeling moet zijn. Het merkt daarbij op dat het in zijn uitspraak in Mammadov geen

concrete individuele maatregelen heeft voorgesteld. Bij de tenuitvoerlegging geldt dan dat die maatregelen moeten worden getroffen die in lijn liggen met de conclusies en de geest van het oordeel van het Hof. Het Hof constateert dat het eerder heeft geoordeeld dat een samenstel van omstandigheden maakte dat het een schending van art. 5 lid 1 (a) en van art. 18 EVRM vond, namelijk in het bijzonder het ontbreken van iedere redelijke verdenking tegen Mammadov en het bestaan van oneigenlijke redenen om klager te vervolgen en hem in voorarrest te plaatsen. Dit betekent dat de bevindingen van het Hof iedere actie die genomen werd naar aanleiding van de strafvervolging teniet zouden moeten doen. Tegenover die bevindingen staan dan een aantal verplichtingen van de staat om de uitspraak ten uitvoer te leggen. Uitgangspunt is dat daarbij restitutio in integrum moet worden verleend. In het onderhavige geval is duidelijk dat uiteindelijk het voorarrest van Mammadov is beëindigd, maar dat hij wel is veroordeeld voor de tenlastegelegde feiten; de onderliggende strafvervolging is dus nooit ongedaan gemaakt. Volgens het Hof betekent dit dat restitutio in integrum in het onderhavige geval zou moeten betekenen dat de negatieve gevolgen van de oorspronkelijke strafvervolging moeten worden geëlimineerd, waaronder door klagers vrijlating. De regering heeft nooit gesteld dat restitutio in integrum materieel onmogelijk zou zijn.

Aan de hand van dit ijkpunt beoordeelt het Hof vervolgens het proces van tenuitvoerlegging. Het merkt daarbij op dat het Comité van Ministers steeds opnieuw heeft benadrukt dat Mammadov zonder vertraging zou moeten worden vrijgelaten. Daarmee was dit de invulling die het Comité van Ministers gaf aan de verplichting om de negatieve gevolgen van de onrechtmatige strafvervolging te elimineren. Het Hof merkt verder op dat Mammadov inmiddels wel is vrijgelaten, maar dat daarmee niet de defecten zijn gerepareerd in de nationale procedures; integendeel: in die procedures is steeds voortgebouwd op redeneringen die het Hof in zijn eerdere uitspraak expliciet heeft verworpen. Voordat het Hof hieruit zijn conclusie trekt, merkt het nog op dat de tenuitvoerlegging van zijn uitspraken goede trouw veronderstelt van de zijde van de staten. Wordt een definitieve rechterlijke uitspraak niet opgevolgd, dan kan dat een situatie opleveren die in strijd is met het beginsel van de rule of law dat aan het Verdragssysteem ten grondslag ligt en dat staten met hun ratificatie van het EVRM uitdrukkelijk hebben omarmd. Het concludeert vervolgens dat Azerbeidzjan weliswaar enkele stappen heeft genomen om de eerste Mammadov-uitspraak ten uitvoer te leggen, zoals betaling van de schadevergoeding en het indienen van een actieplan. Uiteindelijk is klager ook vrijgelaten, maar deze uitspraken postdateren de datum van indiening van het verzoek van het Comité van Ministers bij het Hof en vertonen bovendien tekortkomingen. Deze beperkte stappen maken dan ook dat het Hof niet kan concluderen dat de vereiste goede trouw aan de dag is gelegd. Het stelt daarom unaniem vast dat er een schending is van art. 46 lid 1 EVRM.

Ilgar Mammadov

t.

Azerbeidzjan

1. Ilgar Mammadov is een prominente Azerbeidzjaanse oppositiepoliticus. In november 2012 werd hij vastgezet. Dat gebeurde een uur nadat hij een blog had gepubliceerd over een demonstratie. Mammadov verbleef in voorlopige hechtenis tot maart 2014 toen hij werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van zeven jaar vanwege het veroorzaken van een grootschalige ordeverstoring. Deze gebeurtenissen hebben tot een reeks uitspraken van het Hof en beslissingen en interimresoluties van het Comité van Ministers in Straatsburg geleid. In 2014 heeft het Hof in *Mammadov t. Azerbeidzjan (nr. 1)* geoordeeld dat de strafvervolging en voorlopige hechtenis van Mammadov in strijd waren met art. 5 en art. 18 EVRM (*Mammadov t. Azerbeidzjan (nr. 1)*, EHRM 22 mei 2014, nr. 15172/13, ECLI:CE:ECHR:2014:0522JUD001517213, «EHRC» 2014/174). Vervolgens stelde het Hof in

november 2017 vast dat Azerbeidzjan art. 6 EVRM had geschonden in verband met de strafvervolging en veroordeling van de politicus (*Mammadov t. Azerbeidzjan (nr. 2)*, EHRM 16 november 2017, nr. 919/15, ECLI:CE:ECHR:2017:1116JUD000091915, «EHRC» 2018/28, m.nt. Tan). In december van hetzelfde jaar bracht het Comité van Ministers – voor het eerst – de inbreukprocedure in stelling (CM/ResDH(2017)429, 7 december 2017). De onderhavige uitspraak betreft de inbreukprocedure. Voorafgaand aan deze beslissing hadden het Comité van Ministers en andere Raad van Europa-organen zonder resultaat Azerbeidzjan herhaaldelijk opgeroepen om Mammadov vrij te laten (zie voor een overzicht hiervan L.R. Glas, ‘The Committee of Ministers goes nuclear: infringement proceedings against Azerbaijan in the case of Ilgar Mammadov’, *Strasbourg Observers*, 20 december 2017). Op 13 augustus 2018 werd Mammadov toch in vrijheid gesteld.

2. De mogelijkheid om een inbreukprocedure te starten tegen een weerspannige staat bestaat sinds 1 juni 2010 toen Protocol 14 EVRM in werking trad. Sindsdien kan het Comité van Ministers met een twee derde meerderheid besluiten om de vraag aan het Hof voor te leggen of een staat verzuimd heeft te voldoen aan zijn verplichting om een uitspraak ten uitvoer te leggen in overeenstemming met art. 46 lid 1 EVRM (art. 46 lid 4 EVRM). Wanneer het Hof die vraag instemmend beantwoordt, verwijst het de zaak terug naar het Comité van Ministers zodat de ministers over de benodigde maatregelen kunnen beslissen (art. 46 lid 5 EVRM). De opstellers van het Protocol hebben uitgelegd dat het Comité van Ministers de procedure alleen in stelling mag brengen in uitzonderlijke omstandigheden. Daarnaast spraken zij de hoop uit dat enkel het bestaan van de procedure en de dreiging die uitgaat van de mogelijkheid dat zij gebruikt wordt voldoende zouden zijn om een staat ertoe aan te zetten een uitspraak ten uitvoer te leggen (Explanatory Report to Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention, 13 mei 2004, par. 100). In het geval van Azerbeidzjan was het bestaan van de procedure blijkbaar niet voldoende om hem tot tenuitvoerlegging te bewegen. Ook de beslissing waarin het Comité van Ministers verwees naar de mogelijkheid om de inbreukprocedure in de toekomst te gebruiken, leidde niet tot vrijlating van Mammadov (Comité van Ministers, CM/Del/Dec(2017)1288/H46-2, 7 juni 2017, par. 1).

3. Omdat dit de eerste keer is dat het Hof uitspraak doet in een inbreukprocedure verduidelijkt het vier aspecten van de procedure en zijn rol daarin. Deze aspecten bespreek ik voordat ik inga op het springende punt: heeft Azerbeidzjan art. 46 lid 1 EVRM geschonden?

4. Het eerste aspect waar het Hof op in gaat, is of een zaak die onder art. 46 lid 4 EVRM is verwezen, ingetrokken kan worden. Het Hof behandelt deze vraag omdat Azerbeidzjan had betoogd dat een uitspraak onnodig was geworden omdat Mammadov na verwijzing door het Comité van Ministers was vrijgelaten. De reactie van het Hof hierop is dat art. 46 EVRM niet rept over terugtrekking. Wat wel duidelijk volgt uit deze bepaling is dat alleen het Comité van Ministers een zaak kan verwijzen. Omdat het Comité van Ministers hiertoe is gemachtigd en gezien de collectieve verantwoordelijkheid van deze instantie en de inter-institutionele aard van de procedure is het niet uitgesloten dat het Comité van Ministers impliciet bevoegd is om een zaak terug te trekken. Omdat het Comité van Ministers hiertoe niet is overgegaan, behandelt het Hof de voorliggende zaak op haar merites.

5. Ten tweede bepaalt het Hof dat het beginpunt voor zijn onderzoek de datum is waarop het Comité van Ministers besloot de inbreukprocedure toe te passen. Het Hof hanteert dit tijdstip enkel als beginpunt; het onderkent dat tenuitvoerlegging een proces is. Hierdoor lijkt het Hof de mogelijkheid open te houden om naar verschillende momenten in de tijd te kijken en niet enkel naar de stand van zaken op het moment dat het Comité van Ministers de relevante interimresolutie aannam.

6. De derde en wellicht meest interessante kwestie waarover het Hof zich buigt, is in hoeverre het zich moet laten leiden door de bevindingen van het Comité van Ministers. Dit is een

prangende vraag, niet alleen omdat het feit dat het Comité van Ministers de inbreukprocedure begint betekent dat het ervan overtuigd is dat de betrokken staat ‘weigert’ zich aan een uitspraak te houden (art. 46 lid 4 EVRM), maar ook omdat het Hof vindt dat het Comité van Ministers beter dan zichzelf in staat is om te beoordelen welke specifieke tenuitvoerleggingsmaatregelen vereist zijn. Gezien deze opvatting is het logisch dat het Hof in de inbreukprocedure veel gewicht hecht aan de bevindingen van het Comité van Ministers. Bovendien was het volgens het Hof niet het doel van de opstellers van Protocol 14 EVRM om het Comité van Ministers uit zijn toezichthoudende rol te zetten. Tegelijkertijd is het natuurlijk niet de bedoeling dat deze procedure daarmee min of meer automatisch tot het vinden van een schending van art. 46 lid 1 EVRM leidt. Het Hof bepaalt dan ook in *Mammadov* dat het in laatste instantie aan zichzelf is om de kwestie van naleving te beoordelen in een inbreukprocedure. Om tot deze beoordeling te komen, zal het Hof alle aspecten van de procedure voor het Comité van Ministers meenemen. Daaronder vallen ook de maatregelen die het Comité van Ministers heeft voorgesteld. Daarnaast neemt het Hof positie van de betrokken staat en de stukken van klager mee.

7. Ten vierde vroeg ik mij eerder ook al af hoe veelomvattend de aanpak van het Hof zou zijn (L.R. Glas, ‘The Committee of Ministers goes nuclear: infringement proceedings against Azerbaijan in the case of Ilgar Mammadov’, reeds aangehaald). Zou het enkel vaststellen of invrijheidstelling nodig was – een individuele maatregel – of zou het ook bepalen of de vereiste algemene maatregelen zijn genomen? Ik verwachtte dat het Hof ook op de laatste vraag in zou gaan omdat art. 46 lid 1 EVRM niet enkel vereist dat de staat individuele maatregelen neemt en omdat art. 46 lid 4 EVRM het Comité van Ministers niet uitdrukkelijk toestaat om enkel de vraag voor te leggen of de staat aan een *deel* van zijn verplichtingen onder lid 1 heeft voldaan. Bovendien verwees het Comité van Ministers in zijn interimresolutie de brede vraag of Azerbeidzjan ‘has failed to fulfil its obligation under Article 46 § 1’ (Comité van Ministers, CM/ResDH(2017)429, 5 december 2017). Het Comité van Ministers beperkte zijn vraag dus niet tot de individuele maatregel. Wanneer het Hof op deze kwestie in gaat in zijn uitspraak, haalt het het zojuist aangehaalde citaat uit de interimresolutie aan. Vervolgens merkt het Hof op dat uit stukken van het Comité van Ministers volgt dat de kern van het probleem is dat Azerbeidzjan geen individuele maatregelen heeft getroffen. De hoofdvraag is daarom of Azerbeidzjan heeft nagelaten om de individuele maatregelen te treffen die nodig waren om de eerdere uitspraak ten uitvoer te leggen voor wat betreft de schending van art. 18 en art. 5 EVRM. Volgens het Hof behoeven de kwesties van algemene maatregelen en billijke genoegdoening geen uitvoerig onderzoek, ondanks dat zij binnen de reikwijdte van de inbreukprocedure vallen. Het Hof stelt kort vast dat de opgelegde billijke genoegdoening is betaald. Vervolgens beschrijft het Hof dat het Comité van Ministers toezicht houdt op de tenuitvoerlegging van de algemene maatregelen in het kader van andere vergelijkbare zaken. Het Hof gaat daarom niet in op de vereiste algemene maatregelen. Het Hof maakt zich wel heel makkelijk van dit punt af. Het feit dat het Comité van Ministers om praktische redenen zijn toezicht op de tenuitvoerlegging van de algemene maatregelen in de context van andere uitspraken uitoefent, doet op geen enkele wijze af aan de inhoudelijke eis die voortvloeit uit *Mammadov* (nr. 1) en die erop neerkomt dat algemene maatregelen nodig zijn. Wat *Mammadov* is overkomen, is geen incident, maar is tekenend voor hoe Azerbeidzjan met de oppositie omgaat (zie ter illustratie N. Muižnieks, ‘Azerbaijan: an area of darkness’, www.coe.int, 28 oktober 2015).

8. In aanvulling op deze vier punten, vroeg ik mij voordat de uitspraak werd gedaan ook af of het Hof billijke genoegdoening zou toe kennen aan *Mammadov* onder art. 41 EVRM voor een schending van art. 46 lid 1 EVRM. Alhoewel het Hof een schending vindt, doet het dit niet. Het Hof staat niet stil bij de vraag of een schending van art. 46 lid 1 EVRM een reden zou moeten zijn om billijke genoegdoening toe te kennen. De tekst van het Verdrag laat de mogelijkheid hiertoe wel open: een schending van het Verdrag – die verder niet is gespecificeerd – is de grondslag voor het toekennen van billijke genoegdoening. Toch is het niet verbazingwekkend

dat het Hof geen billijke genoegdoening toekent. De inbreukprocedure is immers door het Comité van Ministers in werking is gezet. De klager heeft deze bevoegdheid niet. Bovendien heeft het Hof eerder uitgelegd dat het twijfelachtig is of art. 46 lid 1 EVRM een recht bevat waarop klagers zich kunnen beroepen (*Sidabras e.a. t. Litouwen*, ERHM 23 juni 2015, nrs. 50421/08 en 56213/08, ECLI:CE:ECHR:2015:0623JUD005042108, «EHRC» 2015/161, m.nt. Glas, par. 103).

9. Om te bepalen of Azerbeidzjan art. 46 lid 1 EVRM heeft geschonden, identificeert het Hof eerst de verplichtingen die voortkwamen uit zijn eerdere uitspraak en de conclusies en de geest van die uitspraak. Het Hof verduidelijkt ten eerste dat zijn bevindingen in *Mammadov (nr. 1)* van toepassing waren op de ‘totality of charges and pre-trial proceedings’. Ten tweede had de schending plaatsgevonden omdat de handelingen van de staat werden ingegeven door ‘improper reasons’, die erop neer kwamen dat Mammadov het zwijgen opgelegd moest worden (par. 189). Uit deze twee punten – en niet enkel het feit dat het Hof eerder een schending van art. 5 en art. 18 EVRM had vastgesteld – volgde dat *elke* handeling was aangetast die het resultaat was van de aanklacht tegen Mammadov. Hij had dus onmiddellijk in vrijheid moeten worden gesteld, want het strafproces zou hoe dan oneerlijk zijn. Nu dit niet is gebeurd, heeft de regering art. 46 lid 1 EVRM geschonden. Zoals Tan uitlegt in zijn annotatie bij *Mammadov (nr. 2)* was het op grond van deze tweede uitspraak niet evident en zelfs onverwacht dat *elke* handeling was aangetast vanwege de in *Mammadov (nr. 1)* vastgestelde schendingen. Het Hof onderzocht in zijn tweede uitspraak namelijk “of de eerdere tekortkomingen zijn gecompenseerd door het ter zitting gevoerde bewijs en de redengeving van de rechter” (par. 203, vertaling FT, reeds aangehaald). Zoals maar liefst zeven rechters in een *concurring opinion* bij de huidige uitspraak betogen, is de interpretatie van de eerste uitspraak door het Hof in de huidige uitspraak daarom in tegenspraak met zijn interpretatie van die uitspraak in de tweede uitspraak (Joint concurring opinion of Judges Yudkivska, Pinto de Albuquerque, Wojtyczek, Dedov, Motoc, Poláčková and Hüseyinov, par. 11. Zie ook Concurring opinion of Judge Wojtyczek, par. 2). Deze rechters schreven niettemin een *concurring opinion* en geen *dissent*. Zij zijn het er dus wel mee eens dat art. 46 lid 1 EVRM is geschonden. Volgens hen had de nationale rechter de tekortkomingen die het Hof in de eerste uitspraak had geïdentificeerd moeten herstellen en heeft hij dat gezien de bevindingen van het Hof in de tweede uitspraak niet gedaan (idem, pars. 8-9, 20). Ik ben het met de *concurring* rechters en Tan eens: wat het Hof in de onderliggende uitspraak beslist, valt simpelweg niet te rijmen met wat het in de tweede uitspraak heeft beslist. Wel begrijp ik waarom het Hof in deze uitspraak een ander gevolg trekt uit de eerste uitspraak dan in de tweede uitspraak. De ministers hebben het Hof in een lastige positie gebracht omdat zij niet alleen zijn ingegaan tegen de tweede uitspraak door onmiddellijke vrijlating te eisen, maar ook nog eens een inbreukprocedure hebben gestart. Het Hof had dus juridisch gezien zeker anders moeten en kunnen beslissen, maar dit was politiek waarschijnlijk niet haalbaar (zie ook K. Dzehtsiarou, ‘How many judgments does one need to enforce a judgment? The first ever infringement proceedings at the European Court of Human Rights’, *Strasbourg Observers*, 4 juni 2019). Wanneer het Hof de door de *concurring* rechters voorgestelde route was ingeslagen, had het tegen de bevindingen van het Comité van Ministers in moeten gaan, maar had het desondanks wel kunnen concluderen dat art. 46 lid 1 EVRM was geschonden. Zoals reeds genoemd onder punt 6, legt het Hof uit dat het zelf in laatste instantie bepaalt of de staat zijn tenuitvoerleggingsverplichting heeft geschonden in het kader van een inbreukprocedure. Blijkbaar is het Hof deze mening *in abstracto* toegedaan, maar durft het als het een knoop moet doorhakken blijkbaar toch niet tegen hetgeen het Comité van Ministers van de staat verwacht in te gaan. Het Hof had deze moeilijkheden kunnen voorkomen door in de eerste uitspraak Azerbeidzjan een aanwijzing te geven over de vereiste tenuitvoerleggingsmaatregel.

10. Omdat het EHRM een schending heeft gevonden, zal het Comité van Ministers de tenuitvoerlegging van de zaak blijven volgen en bepalen welke maatregelen aangewezen zijn

(art. 46 lid 5 EVRM). Nu Mammadov is vrijgelaten, is er niet veel meer dat het Comité van Ministers kan doen. De uitspraak van het EHRM komt dan ook een beetje als mosterd na de maaltijd en de inbreukprocedure lijkt van weinig nut te zijn geweest. Tegelijkertijd is het onzeker of Mammadov ook vrij gelaten zou zijn wanneer het Comité van Ministers de procedure niet had ingezet. Wellicht dat niet het bestaan of de dreiging van gebruikmaking van de procedure Azerbeidzjan heeft overtuigd om tot actie over te gaan, maar dat dit wel het gevolg is geweest van het daadwerkelijk in stelling brengen van de procedure en dacht Azerbeidzjan een uitspraak te kunnen voorkomen door Mammadov vrij te laten. Nu dit niet is gelukt, zal Azerbeidzjan de geschiedenisboeken in gaan als én de eerste staat waartegen deze procedure is gebruikt én de eerste staat die art. 46 lid 1 EVRM heeft geschonden, zoals vastgesteld door het EHRM als onderdeel van deze procedure.

11. Er rest nog wel iets dat Azerbeidzjan kan doen voor Mammadov. Uit documenten van het Comité van Ministers blijkt dat Mammadov vanwege zijn strafrechtelijke veroordeling (die niet is geschrapt) zich tot augustus 2026 niet verkiesbaar kan stellen (zie de *case description* van de eerste uitspraak op HUDOC-EXEC). Het EHRM gaat niet op dit punt in. Çalı's verklaring hiervoor is dat 'the Grand Chamber narrowed the temporal scope of review of the compliance with the judgment to the date when the Committee of Ministers referred the case to the Court. This meant that subsequent developments that led to the release of the applicant, his ongoing efforts to have his conviction expunged, the ban on him to run for presidential elections until 2024 were not taken into account in the judgment at all' (B. Çalı, 'No Going Nuclear in Strasbourg', *Verfassungsblog*, 30 mei 2019). Echter, omdat Mammadov op het tijdstip van verwijzing ook al was veroordeeld, kon hij zich daarom toen ook al niet verkiesbaar stellen (dit is het gevolg van zijn veroordeling voor een 'serious crime', zie de *case description* van de eerste uitspraak op HUDOC-EXEC). Het Hof had zich daar dus wel degelijk over kunnen buigen, zelfs met de temporele restrictie die het zichzelf heeft opgelegd. Als het Hof dit had gedaan, had het Azerbeidzjan ertoe kunnen aanzetten nog iets te doen voor Mammadov en was de inbreukprocedure niet enkel mosterd na de maaltijd geweest.